

ze detinguts eren tancats al castell d'aquesta ciutat.

Pocs dies després, el governador d'Alacant va fer saber a la cort de Madrid que la guarnició del castell no era suficient per vigilar els presoners. És per això que Felip V va decidir dispersar-los, i n'envià set a Pamplona i sis a Ondarribia, al País Basc. Així, el 4 de desembre del 1714 el general Basset arribava a aquest darrer castell. Allí, els captius van ser tancats en cel·les separades i sotmesos a una estricta vigilància. Fins i tot, les normes sobre el tracte que calia donar-los, aprovades per Felip V, no permetien que els presoners tinguessin llum ni cap mena de conversa amb els guardians. Una de les disposicions deia el següent: "A Basset se li permetrà fumar dos cops al dia, però només obrint la primera porta per donar-li la metxa, i es tornarà a tancar." Segons expliquen Muñoz i Catà, a més,

Tant Felip V com Carles d'Àustria van condemnar Basset a viure en la misèria i el més obscur ostracisme

la Cort de Madrid no havia previst cap fons per al manteniment dels presos i, fins i tot, havien de pagar-se el lloguer del llit. "Els empresonats no van comptar amb cap provisió de diners per a l'alimentació i van haver de vendre les seves pertinences. A Basset, com que no tenia res i s'hauria mort de gana, la Cort li va atorgar una almoina de quatre rals el dia", explica Antoni Muñoz.

Trasllat a l'Alcàsser. El 1719, en esclatar la guerra entre Espanya i França, els presos, davant l'amenaça que l'exèrcit francès conquerís Ondarribia, van ser traslladats a l'alcàsser de Segòvia. Allà, tant Basset com Bellver van seguir patint les penúries del captiveri, només atesos de tant en tant per uns jesuïtes. "Despullats, morts de gana i sense ningú que els vulgui deixar diners ni tan sols per comprar una lliura de pa", escrivia el jesuïta Pedro Aleson

a la cort el 12 de gener del 1722, tot denunciant que l'alcaid de la presó de Segòvia es quedava els diners que anaven destinats als captius. El més greu, però, com assenyalen Muñoz i Catà, és que Basset i Bellver no havien tingut ni procés ni causa i, per això, ningú a la cort recordava qui eren ni per què estaven empresonats, cosa que indica el grau d'abandonament en què es trobaven. El president del Consell de Justícia de la Cort afirmava, en rebre un petit de Basset el 1720, "no tener noticia de quien sea este sujeto".

Pitjor encara, però, fou que l'emperador austríac mai no va enviar un ral ni va fer res per apaivagar el patiment a la presó d'aquell que havia estat un dels generals més eficients del seu exèrcit. El jesuïta Juan de Loyola, en la carta enviada al secretari d'estat el gener del 1726, informava que Basset també s'havia adreçat a l'ambaixador de l'imperi, Konisegg, demanant el cobrament dels seus sous com a general de l'exèrcit austríacista. "Pues parece más razón que le mantenga el Amo a quien sirvió, que no el Príncipe contra quien militó", deia el jesuïta en la carta. Tanmateix, no hi ha constància que des de Viena s'enviés un sol ral a Basset. Tant els uns com els altres l'havien condemnat a viure en la foscor i, el que és encara més greu, en el més obscur ostracisme.

Després del tractat de pau. D'acord amb la signatura del tractat de pau del 1725 entre Espanya i Àustria, tots els presoners d'ambdós bàndols en la guerra de Successió van ser alliberats. A l'inici de l'any anterior, però, el general Basset havia sortit de l'alcàsser. "Basset va presentar una carta del metge de l'alcàsser que demostrava que estava a punt de morir", explica Antoni Muñoz. Tot i així, li van privar d'abandonar Segòvia. Mentrestant, però, molts dels seus companys de lluita, com Bellver, Dalmau, Maians o Torres i Eiximeno, tot i tenir els béns confiscats, aconseguïren, un cop rebuda la llibertat, arribar a Viena. El general Joan Baptista Basset no els va poder acompanyar. El cos de l'heroi, molt probablement, resta oblidat, des de fa tres segles, en alguna fossa de Segòvia.

Xevi Camprubí

Per què l'oligofrènic Carles II, de la casa d'Àustria, va nomenar successor Felip d'Anjou, nét del rei de França, Borbó?

—Tot i que Carles II hauria preferit la continuïtat de la Casa d'Àustria, la designació de Felip de Borbó va ser el resultat d'una forta pressió diplomàtica del rei de França, que va aconseguir captar la voluntat del darrer Habsburg i de bona part de la classe política amb l'argument que sols una aliança amb ell permetria posar fi a la llarga seqüència de guerres que havien enfrontat ambdues monarquies. Lluís XIV es presentava també com l'únic capaç de mantenir la integritat de la monarquia hispànica, i aquests arguments van calar també de manera molt ampla en gran part de la societat castellana. Per contra, a la Corona d'Aragó es qüestionava la capacitat de Carles II per designar hereu i el precedent de Casp servia per defensar que l'elecció del nou rei era competència dels mateixos regnes.

—Podem dir que Felip de Borbó va ser, inicialment, rei absolut a Castella i constitucional a la Corona catalanoaragonesa?

—Efectivament: el nou rei estava obligat, pel testament de Carles II, a respectar el sistema de govern existent i a jurar les Constitucions, els Furs i els Privilegis dels Regnes de la Corona d'Aragó per entrar en possessió d'aquests territoris.

—Què comportava per a la Corona catalanoaragonesa —i el seu pactisme, que limitava el poder reial— l'arribada al tron de Felip de Borbó?

—L'arribada d'un Borbó suscitava molts recels a la Corona d'Aragó per la trajectòria absolutista i centralista d'aquesta dinastia. A més, hi havia un fort sentiment de francofòbia com a resultat de la política imperialista de Lluís XIV i de les agressions militars sobre Catalunya i, en menor mesura, sobre el País Valencià.

—Les potències lluitaven pel control d'Europa. I els maulets?

—Els partidaris de l'arxiduc Carles lluitaven per la continuïtat d'una dinastia, els Habsburg, i d'un sistema polític, el pactisme, que els posava a cobert de la voracitat fiscal i de l'absolutisme monàrquic. També esperaven fer realitat alguns projectes econòmics i aconseguir determinades reivindicacions so-

“Basset representava l’esperança de les classes populars”

cials: ben mirat, hi ha una clara continuïtat entre les reivindicacions antisenyorials plantejades durant la Segona Guerra Germania i després en la guerra de Successió. L'abolició del règim senyorial era la gran aspiració dels vassalls de senyoriu.

—**Qui eren els maulets?**

—Els partidaris de l'arxiduc Carles, encara que la denominació s'aplicava preferentment a les classes populars.

—**I els botiflers?**

—Els seguidors de Felip V, anomenats així, despectivament, pels seus antagonistes.

—**Quin paper va tenir el general Joan Baptista Basset en la mobilització antiborbònica?**

—Tant Basset com Francesc Garcia d'Àvila representaren un paper molt important en la mobilització del poble valencià, especialment del camperolat.

—**Era factible l'abolició dels drets senyorials que s'oferia als camperols que se sumessin al camp austriacista?**

—Aquest oferiment es va fer, en el context de la guerra, per l'aspirant al tron, que provava així de cercar al màxim de suport popular. La seua aplicació va resultar més complexa. És cert

Carme Pérez Aparicio, professora de la Universitat de València, és l'autora d'un llibre que va marcar una fita en l'estudi de la guerra de Successió: 'De l'alçament maulet al triomf botifler' (Ed. 3i4). Parlem amb ella de la guerra i del seu context.

que en alguns senyorius confiscats per l'arxiduc a la noblesa borbònica es va produir una rebaixa considerable dels drets senyorials, però també que totes les reclamacions presentades pels senyors o per l'Església per assegurar-se la percepció dels drets o del delme foren dictaminades favorablement per

l'Audiència austriacista. En tot cas, hi hagué una negativa generalitzada a pagar els drets senyorials i el delme.

—**La petita i mitjana noblesa també es va posicionar amb la causa de Carles III. Per què?**

—Encara que no és possible generalitzar, es tracta de persones vinculades a les institucions forals, per tant, fidels a una dinastia i a un sistema de govern que garantia la seua supervivència i el seu protagonisme polític.

—**I el comerç, què hi té a veure, en tot això?**

—En aquest àmbit, els interessos comercials valencians estaven més vinculats als països aliats—sobretot a Anglaterra i Holanda— que no pas a França, amb la qual competien en productes agrícoles i manufacturats.

—**És cert que la trona i el confessoriari es posaren, sovint, al servei de la causa austriacista?**

—En tota la Corona d'Aragó hi hagué una important participació del clergat en favor de la causa austriacista, sobretot del baix clergat regular i secular i no tant de l'alta jerarquia que fou, com la gran noblesa, més aviat, borbònica.

—**Des del seu desembarcament a Dénia, el 18 d'agost del 1705, fins a l'aclamada entrada a València, el 16 de desembre, l'avanç de Basset i els seus homes fou prou ràpid. Com es va rebre l'alçament contra els borbons?**

—En general, de manera molt favorable, però no tots els pobles donaven suport a l'arxiduc; a més, dins de les poblacions també hi hagué enfrontaments entre partidaris i detractors.

—**Com definiríeu Joan Baptista Basset, que, com escrivia el frare Minyana, proborbònic, fou rebut a València “con grande aplauso por el pueblo (como que venía después de haber sido esperado tanto tiempo) como un Dios propicio que había de colmar de bienes a la patria”?**

—Basset representava, per a les classes populars, l'única esperança d'acon-

seguir les seues reivindicacions d'abolició del règim senyorial i rebaixa de la fiscalitat. Tan prompte va entrar en l'escena política, el seu primer objectiu va ser el de fer efectives les seues promeses, i per això la completa identificació entre Basset, d'origen popular, i els grups no privilegiats i, per contra, l'animadversió de la noblesa i dels sectors benestants de la societat.

—**Heu escrit que “la guerra de Successió és una manifestació de la tradicional inquietud social del País Valencià”. Per què?**

—El País Valencià s'havia caracteritzat al llarg dels segles XVI i XVII per una forta inestabilitat social i bandolerisme, i per un clar antagonisme entre senyors i vassalls, especialment després de l'expulsió dels moriscos. Aquests problemes seran presents durant el conflicte successori i fins i tot s'agreujaran després d'Almansa amb la proliferació dels miquelets i la reacció senyorial.

—**Durant la seva estada a València, Carles III va restituir als senyors els drets que les disposicions de Basset els havien tret a favor dels vassalls.**

—Fou la Real Audiència la que, en aplicació dels Furs valencians, reconegué els drets dels senyors. Carles III mostrà sempre una gran preocupació per la situació dels camperols, molt afectats per la presència de l'exèrcit i els allotjaments, i recomanà als senyors benevolència cap als seus vassalls.

—**Quines van ser les conseqüències de la victòria borbònica a Almansa, el 1707?**

—La primera, l'ocupació militar del territori. Després, l'abolició dels Furs “*por justo derecho de conquista*”.

—**Cosa de dos mesos després de la batalla d'Almansa, Felip V. promulgà el primer Decret de Nova Planta. Rapidíssimament, no?**

—En realitat, l'abolició dels Furs de la Corona d'Aragó havia estat ja plantejada pel govern borbònic des de feia

temps. De fet, l'entrada del duc de Berwick a la ciutat de València, el 8 de maig, havia donat pas immediatament al control de les principals institucions pels caps de l'exèrcit i havien estat suprimides les Juntes d'Estaments i d'Electes d'Estaments, que tenien, entre les seues competències, la defensa del sistema pactista.

—**Com van reaccionar els valencians a aquesta abolició?**

—Tots a una, i els borbònics al capdavant, posaren en marxa una sèrie d'iniciatives per demanar la revocació del decret.

—**Igual com els austriacistes havien empresonat Basset i els seus col·laboradors, ara els borbònics empresonaven proborbònics: el jurat Lluís Blanquer i l'advocat de la ciutat, Josep Ortí, per exemple. Per què?**

—La detenció de Blanquer i Ortí i el seu empresonament al castell de Pamplona foren el càstig rebut per haver estat els artífexs del Memorial presentat a Felip V per la Ciutat de València en el qual es denunciava la injustícia d'un decret que castigava per igual els fidels i els rebels i se'n demanava la revocació. La dita popular “quan el mal ve d'Almansa, a tots alcança” reflecteix, exactament, la derrota col·lectiva dels valencians.

—**Hi va haver focus de resistència?**

—La resistència va estar protagonitzada per algunes guarnicions militars aliades i pels miquelets, que, en connexió amb els austriacistes del Principat de Catalunya tractaren d'entrebancar l'avanç de l'exèrcit borbònic i de fomentar noves rebel·lions.

—**Molts valencians pujaren al Principat a continuar la guerra contra Felip de Borbó. Hi havia esperances?**

—En principi sí, perquè la desfeta austriacista d'Almansa no va tenir gran transcendència en el context general de la guerra. Encara és més, el 1710, els aliats aconseguiren un gran triomf en Almenara, prop de Saragossa, i això els va permetre recuperar Aragó i entrar a Madrid. Molts d'ells, com el mateix Basset i altres dirigents austriacistes, així com molts valencians anònims, resistiren fins a l'últim moment i participaren en la defensa de Barcelona enfront de l'exèrcit borbònic.

—**Hi ha qui ha dit que els austriacistes estaven venuts perquè depe-**

nien tant de les forces exteriors (anglesos, holandesos) que seguïen els propis interessos, no sempre coincidents amb els de la terra...

—Sense el suport d'una gran aliança internacional, la Corona d'Aragó no haguera pogut fer front al poder militar dels Borbó, encara que el cost de la guerra, sustentat en gran mesura pels aliats, condicionà l'acció de govern de Carles III. En un principi, els interessos de la Corona d'Aragó i dels aliats eren els mateixos.

—En morir Josep I, cosa que féu emperador el seu germà Carles, es precipitaren els acords internacionals, i Carles, que potser havia perdut interès per una corona més menuda, es retirà de la Península. Podem dir que aleshores els austracistes continuaren la guerra sense els Austries, no?

—Jo no diria que l'arxiduc va perdre interès per la monarquia hispànica. Tot al contrari. Foren les circumstàncies familiars i els seus aliats qui el forçaren a abandonar la causa i a retirar les tropes, amb la qual cosa la guerra continuà amb una gran precarietat de mitjans.

—Almansa significà un final per a moltes coses, però també, com apuntau en el darrer paràgraf del vostre llibre, "l'inici d'una llarga i tenaç lluita per a la recuperació de la personalitat política perduda". A què atribuïu aquesta tenacitat?

—Al desencís general provocat per la pèrdua dels Furs. Malgrat la rotunda negativa de Felip V, les peticions de recuperar la legislació perduda foren una constant al llarg del segle XVIII.

—300 anys després del desembarcament de Basset a Dènia, i de Carles d'Àustria a Barcelona, els "drets històrics", progressivament anul·lats entre 1707 i 1715, ocupen la primera plana del debat polític. Quan reconstruïm i analitzem aquells fets, parlem d'història, però no només...

—El debat polític torna sobre el vell problema de la concepció de l'estat i sobre l'articulació dels seus territoris. Una mirada sobre el passat per conèixer la trajectòria política dels antics regnes de la Corona d'Aragó pot ajudar-nos a reflexionar sobre les diferents propostes de futur que tenim al nostre abast.

Núria Cadenas

Sine nobilitate

Marta Pessarrodona

'Über alles'

Francament, no sé si, avui per avui, l'himne alemany "Deutschland, Deutschland über alles" ("Alemanya, Alemanya per damunt de tot") s'entona gaire en aquell país. Sí que sé que va ser prohibit durant anys i panys pel mal ús que n'havia fet el nazisme. Tot plegat ve a tomb per la proximitat de les eleccions generals alemanyes que, en el moment d'escriure aquest text, encara no s'han celebrat. Que consti.

No puc, però, deixar de pensar que, quan encara no fa vint anys de la metafòrica caiguda del *Mauer* (mur), hi ha moltes probabilitats que el canceller que en sortirà serà una cancellera, Angela Merkel, una antiga ciutadana de la RDA (República Democràtica d'Alemanya, un dels noms més falsos del món perquè si una cosa no hi havia a la RDA era democràcia). Una dona, Merkel, que, per adobar-ho, pertany a la dreta, no pas a l'esquerra, com seria presumible de la filla d'un pastor, d'un home d'església, per tant, que als anys cinquanta es va passar de la RFA (República Federal Alemanya) a la RDA. Una cosa força insòlita perquè hi havia més gent que volia fer el trajecte a l'inrevés i, per cert, moria en la temptativa. És saludable recordar que a pocs mesos de la caiguda mural encara va morir una persona sota el foc de les bales dels guardians de la RDA. En deien democràcia!

Vint anys és un període miserable en termes històrics i puc ben assegurar que a l'octubre del 1989 (jo era a Berlín) ningú no preveia el que va passar en aquells primers dies de novembre ni, imagino, menys encara que una de les ciutadanes de la RDA seria al caire d'ocupar el primer lloc de la nació que, en aquell moment, eren dues nacions. El que són les coses. Tampoc no es podia preveure que l'Alemanya tota perdés gas econòmic, com és el cas ara mateix. El *Wunderwirtschaft* (miracle econòmic) alemany encara era espectacular aleshores. En canvi, els uns i els altres en aquestes eleccions actuals han de passar per la corda fluixa de les retallades en despeses socials en un país molt ben acostumat a un estat que els protegia socialment molt.

Ja sabem que el canceller sortint, Schröder, va guanyar les anteriors eleccions gràcies a un desastre natural (inundacions) que va saber administrar mediàticament tan bé com tan sols ell sap. De tota manera, tenia un cigrò a la sabata del seu propi partit, Oskar Lafontaine o el Napoleó del Sarre (si mirem fotografies de Lafontaine, advertirem que tan sols li manca la mà damunt de l'estómac per ser digne del sobrenom). Avui per avui, Lafontaine és líder d'un partit també d'esquerra, com, en principi, també ho és el de Schröder, per més que amb els seus cigars, grans dinars amb el capital i abrics de pèl de camell semblin desmentir-ho. Personalment, crec que Schröder és un dels pitjors cancellers que ha tingut l'Alemanya després de la segona Guerra Mundial. Que ja és dir.

"Schröder és un dels pitjors cancellers que ha tingut l'Alemanya després de la II Guerra Mundial"

Tot amb tot, insisteixo, en el moment d'escriure aquest text, la pilota electoral encara és a la teulada, per més que és indubtable que Schröder és el "noi del darrer minut" pel que fa a guanyar i la seva senyora muller, una antiga periodista sensacionalista, per reforçar la seva candidatura, hagi entrat en l'arena electoral acusant Merkel d'una cosa tan ancestral com de no ser mare! En canvi, el marit de Merkel no ha fet ni una sola aparició en escena, que consti. La realitat és, però, que guanyi qui guanyi, Schröder o Merkel, no podran governar en solitari, i això sempre em sembla un bon auguri. Per altra banda, si tingués butlleta, la veritat és que no sé a qui votaria. Sí que sé, però, que vint anys històricament són una anècdota i que el més gran, en extensió i població, país d'Europa ha contemplat la possibilitat d'una cancellera, per primera vegada a la seva història. Una filla de creient i no sols en déu, sinó en la bondat del socialisme que, al seu moment, tenia a la també antiga URSS com a mirall on mirar-se. Viure, novament, per veure.